
Avinyonet de Puigventós
Dades demogràfiques i altres a partir del registre
parroquial d'òbits des del 1675 fins al 1947

Per JOSEP PUIG I SUÁREZ
JOAN TRAYTER I SABATER

La pensada d'aquest estudi partí d'en Josep Puig, ja que considerà, amb molt d'encert, que el buidatge dels registres parroquials i, principalment dels llibres d'òbits, ens podia donar una valuosa informació de la vida que tocà viure als nostres avantpassats. A tal fi, ha esmerçat una gran quantitat d'hores i de paciència anant a l'Arxiu Diocesà de Girona i copiant-ne a mà el contingut. Dels últims anys se'n pogueren obtenir fotocòpies, la qual cosa facilità la feina.

Un cop processada aquesta informació, s'ha obtingut una relació cronològica dels òbits que ha permès el treball que presentem, i una altra, ordenada per cognoms, que ens dóna una visió genealògica de les famílies d'Avinyonet. Per la seva extensió, aquestes relacions no es presenten aquí, però les podem facilitar, totalment o parcialment a qui hi pugui estar interessat.

Els llibres d'òbits dipositats a l'Arxiu Diocesà són sis i abracen des del 1675 fins al 1947. S'ha decidit tancar l'estudi en aquesta data, perquè a partir d'aquí s'arriba als anys immediats a la postguerra i s'obre un període més conegut.

ESTADÍSTICA

Presentem seguidament l'estat complet dels òbits registrats en el període estudiat, que comença el 21 d'octubre del 1675, amb la mort de Margarida Teryco,⁽¹⁾ i acaba el 21 de març del 1947, amb Catalina Dachs Ribugent. El total d'òbits és de 3.537, 1.641 dels quals són dones i 1.896, homes.

L'hem organitzat per trams de decennis, llevat del primer, que és de setze anys, i l'últim que només és de set. Al mateix temps, hem ajuntat aquests trams en grups de cinquanta anys, la qual cosa pensem que en facilita el seguiment i l'evolució. No obstant això, fins al 1750 el presentem en dos períodes: el primer fins al 1730 i el segon des de 1731 al 1750 pel fet que fins al 1730

1. Aquest cognom és dubtós ja que no es llegeix bé.

no es registren els albats a la vegada que hi ha molts òbits sense edat, la qual cosa fa que no sigui possible la comparació amb els anys futurs. Segons ens han informat, antigament existia un llibre específic per als menors, si bé, en el cas del nostre poble, si aquest va existir, no s'ha conservat. El primer albat que hi figura és la nena Llúcia Alsina, el sis de maig del 1731.

La mortalitat infantil la presentem en dos trams (-1 mes i d'1 mes fins a 5 anys) ja que d'aquesta manera, el primer ens indica les defuncions just després de néixer i el segon els dels que havien aconseguit superar la fase post-naixement. Hem allargat aquesta segona etapa als 5 anys ja que fins al 1800, si bé les morts durant el primer any de vida són majoritàries, les de +1 fins a 5 també són nombroses, en concret: 52% pel primer i grup i 48% pel segon. No obstant això, al 1850 aquests percentatges són ja del 66 i 34% i al 1900 del 81 i 19% respectivament. Això ens pot demostrar una millora gradual en l'alimentació al deixar l'alletament matern.

Respecte a l'edat, també hi ha la circumstància que, principalment des del 1711 i fins al 1730, figura un grup de 116 morts en què aquesta no s'indica, la qual cosa repercuteix en les dades exposades. Encara que en menor mesura, això també succeeix en la dècada del 1791/1800, ja que no hi és en nombroses persones, 20 de les quals moren fora de la parròquia durant l'expatriació amb motiu de la Guerra Gran. Aquesta dada ens pot indicar que foren moltes les persones que fugiren del poble per causa de tal guerra.

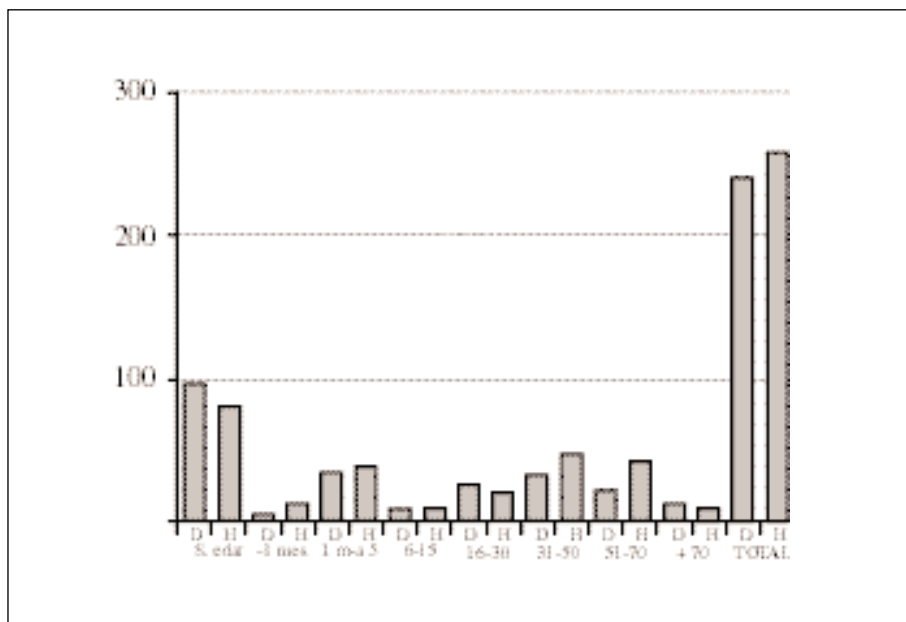
Aclariments respecte al quadre estadístic següent:

- s. edat = al registre no s'indica l'edat.
- 1 mes = morts dins el 1r mes de vida.
- 1m-a 5 = d'un mes fins a 5 anys.
- A partir d'aquí els trams s'agrupen per anys. (6 - 15 = De 6 - 15 anys).
- D = dones
- H = homes

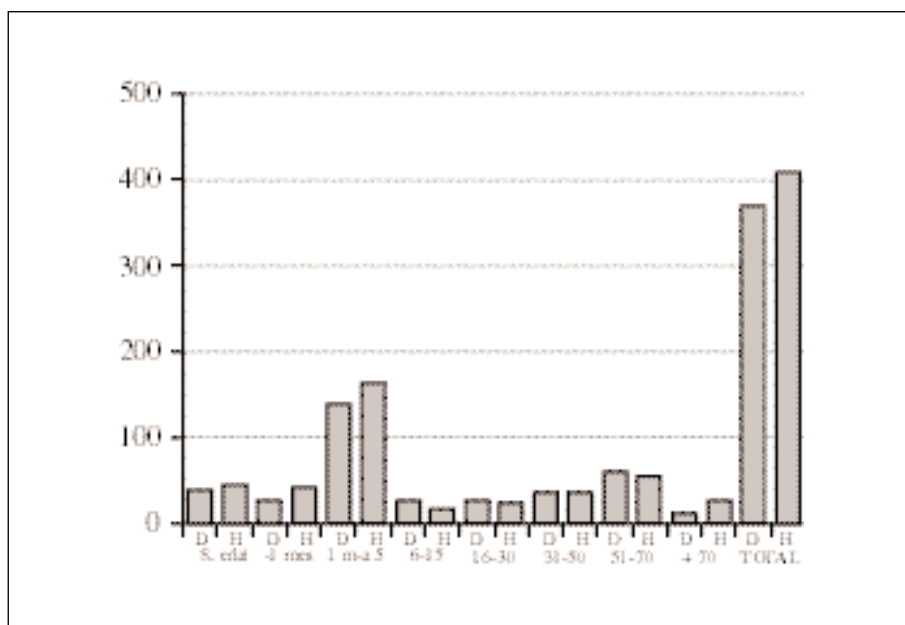
Període	s. edat		-1 mes		1m-a 5		6-15		16-30		31-50		51-70		+70		TOTAL	TOTAL	
	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H			
1675 - 1690	12	10	0	0	0	0	1	0	3	3	8	14	5	7	4	4	33	38	71
1691 - 1700	1	2	0	0	0	0	1	1	6	5	8	9	8	10	2	2	26	29	55
1701 - 1710	9	9	0	0	0	0	1	1	3	3	2	3	4	6	2	2	21	24	45
1711 - 1720	24	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	24	24	48
1721 - 1730	37	32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	37	33	70
	83	76	0	0	0	0	3	2	12	11	18	26	17	25	8	8	141	148	289
1731 - 1740	10	4	3	4	11	19	2	3	6	3	5	6	2	6	3	0	42	45	87
1741 - 1750	4	0	2	8	24	19	5	4	8	6	10	16	3	10	1	2	57	65	122
	14	4	5	12	35	38	7	7	14	9	15	22	5	16	4	2	99	110	209
1751 - 1760	3	0	3	7	17	22	3	3	4	3	9	6	7	4	4	4	50	49	99
1761 - 1770	1	3	8	8	34	31	6	2	5	7	8	9	10	14	1	3	73	77	150
1771 - 1780	2	3	1	8	27	35	6	5	5	1	6	7	12	11	7	13	66	83	149
1781 - 1790	7	6	5	10	20	28	4	5	4	4	5	3	12	5	1	3	58	64	122
1791 - 1800	26	32	11	9	42	47	9	4	8	8	9	12	19	21	0	4	124	137	261
	39	44	28	42	140	163	28	19	26	23	37	37	60	55	13	27	371	410	781

Període	s. edat		-1 mes		1m-a 5		6-15		16-30		31-50		51-70		+70		TOTAL TOTAL		
	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	
1801 - 1810	3	3	11	7	38	45	6	8	9	8	9	12	14	19	4	3	94	105	199
1811 - 1820	1	2	9	10	31	53	0	8	6	6	5	4	12	10	3	3	67	96	163
1821 - 1830	0	1	4	6	36	43	3	3	6	7	9	7	11	14	8	6	77	87	164
1831 - 1840	2	1	6	5	28	34	3	8	2	6	8	9	15	14	4	7	68	84	152
1841 - 1850	1	1	4	13	35	46	1	3	8	8	5	14	10	17	14	15	78	117	195
	7	8	34	41	168	221	13	30	31	35	36	46	62	74	33	34	384	489	873
1851 - 1860	0	2	2	13	37	48	9	8	7	4	14	12	26	16	16	18	111	121	232
1861 - 1870	0	0	11	12	35	37	2	2	3	9	9	7	16	15	11	10	87	92	179
1871 - 1880	1	0	4	7	39	37	1	4	5	2	11	7	18	16	9	20	88	93	181
1881 - 1890	0	0	4	2	34	44	5	3	9	6	5	10	15	20	11	19	83	104	187
1891 - 1900	0	0	5	10	13	41	4	1	6	6	10	9	18	22	14	22	70	111	181
	1	2	26	44	158	207	21	18	30	27	49	45	93	89	61	89	439	521	960
1901 - 1910	0	0	4	3	14	18	3	1	6	5	7	8	15	11	14	17	63	63	126
1911 - 1920	0	1	1	0	5	12	4	1	2	4	9	5	18	15	18	13	57	51	108
1921 - 1930	0	1	0	4	3	3	0	1	4	3	4	1	8	15	7	12	26	40	66
1931 - 1940	5	1	2	2	4	4	4	1	4	3	1	11	6	13	15	13	39	48	87
1941 - 1947	0	0	0	0	2	0	0	1	0	3	2	1	4	3	14	8	22	16	38
	5	3	7	9	26	37	11	5	16	18	23	26	51	57	68	63	207	218	425
TOTAL	149	137	100	148	527	666	83	81	129	123	178	202	288	316	187	223	1641	1896	3537

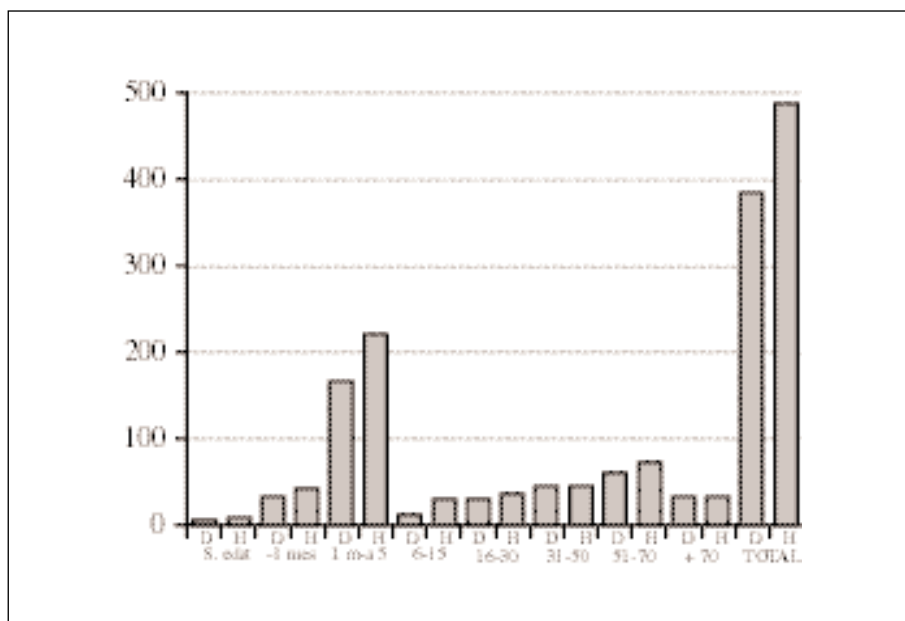
Expressió gràfica de l'estadística anterior:
de 1675 a 1750:

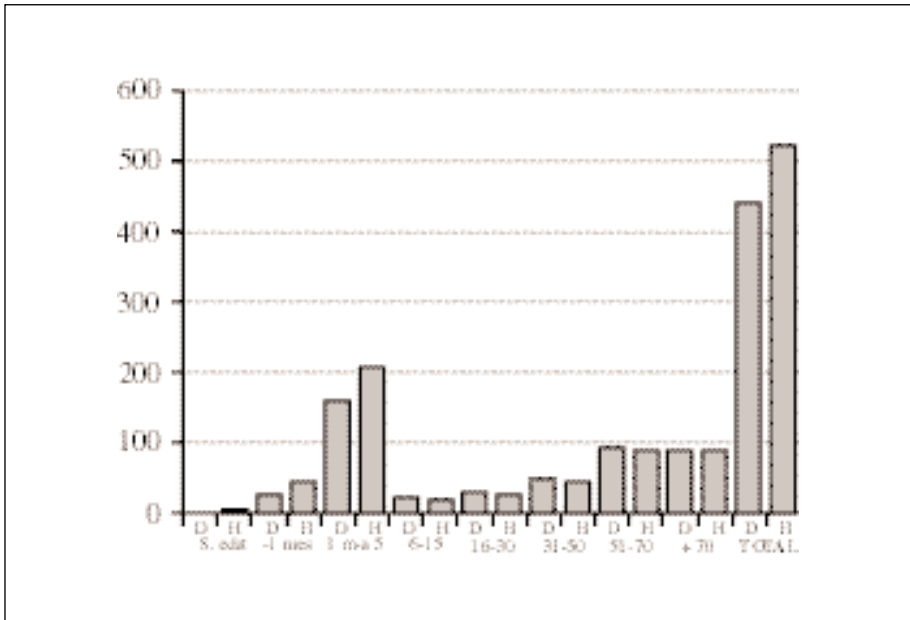
De 1751 a 1800:

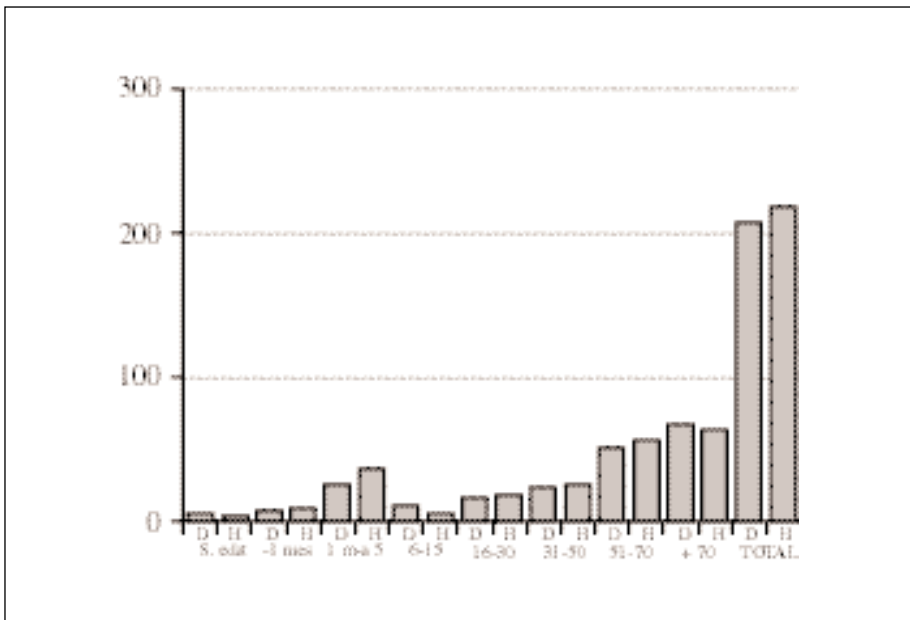
De 1801 a 1850:

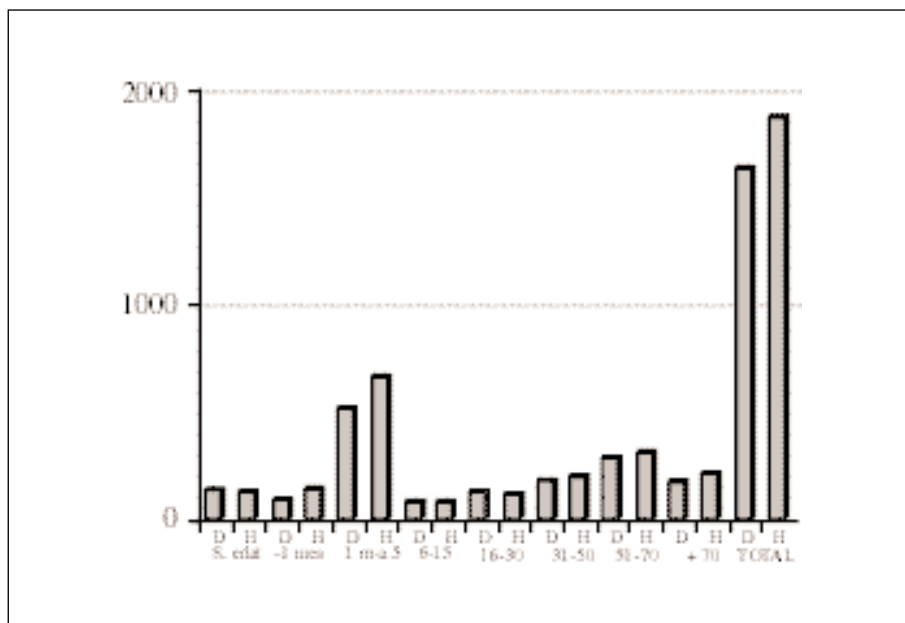
De 1851 a 1900:

De 1901 a 1947:

Gràfic General:

D'acord amb les dades anteriors, la mitjana d'anys de vida per cada un dels períodes és la següent:

- De 1675 a 1730 = Aquest període, per la manca dels albat i l'elevat nombre d'òbits sense edat no el calculem, ja que no es pot comparar amb els altres.

	Global de tots els òbits		A partir de 6 anys d'edat	
	Dones	Homes	Dones	Homes
- De 1731 a 1750 =	20,1	22,5	35,6	40,6
- De 1751 a 1800 =	22,3	22,1	42,5	47,2
- De 1801 a 1850 =	26,5	22,3	49,2	46,0
- De 1851 a 1900 =	31,4	29,9	52,0	55,5
- De 1901 a 1947 =	47,4	45,5	56,2	57,2

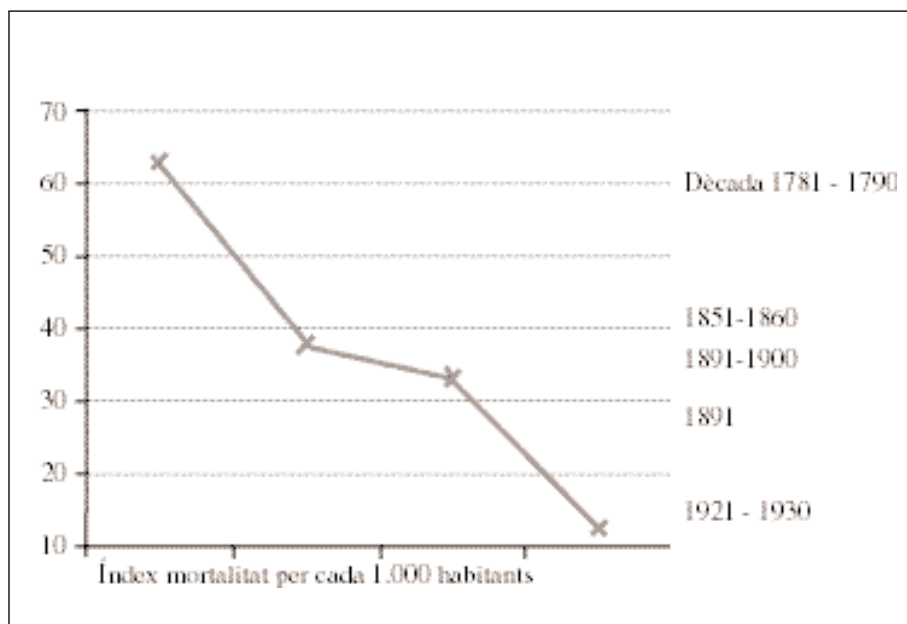
Hem considerat oportú treure, d'una part, l'edat mitja global i, de l'altra, l'edat sense la mainada morta fins als 5 anys, ja que creiem que això il·lustra els estralls de la mortalitat infantil fins a les acaballes del segle XIX, a la vegada que reflecteix la mitjana de la població que aconseguia sobreviure els cinc primer anys de vida.

Al llarg d'aquest període, només dues persones arriben a centenàries: en Josep Gurí, que mor el 19-1-1847, i Gertrudis Ventura, que ho fa el 28-12-1907, els dos amb 100 anys.

D'acord amb el nombre d'habitats que ens dona la *Gran Enciclopèdia Catalana*, la taxa de mortalitat per mil habitants és la següent:

Any		Mitjana dècada	
1787	77,3	1781-1790	62,9
1860	18,1	1851-1860	38,1
1900	20,1	1891-1900	33,2
1930	7,7	1921-1930	12,6

Això ens dona el gràfic següent:

És de remarcar la important reducció entre 1787 i 1860. No obstant això, a fi de neutralitzar l'efecte de puntualitat que el càlcul d'un sol any pot representar, també hem tret la mitjana de la dècada de l'any estudiat i, com es pot veure, període a període, la reducció també es registra si bé, d'una manera més gradual i il·lustrativa de l'evolució.

Comparant aquestes dades amb l'estudi demogràfic del Pla de l'Estany que la Dolors Terradas presenta dins la història d'aquella comarca (volum II de la col·lecció: *Història de les Comarques Gironines*), veiem que a la fi del segle XIX, la mortalitat de la capital, Banyoles, és només del 21% però molt superior en alguns pobles de la seva comarca com Serinyà que és del 35 per mil dada que ens pot indicar que les condicions de vida, principalment sanitàries, podien ser millors a les ciutats que les del món rural i es traduïa en una esperança de vida més llarga. Amb això, es veu que el nostre poble estava a l'alçada d'aquests índexs.

Segons la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, volum 17, pàgina 315, editada per Enciclopèdia Catalana, SA, cap al 1890, a escala continental tenim les següents taxes de mortalitat per cada mil habitants: Anglaterra 20, França 23, Suïssa 21, Finlàndia 26 i Catalunya 31. Les causes principals, sempre són les mateixes, condicions alimentàries i higièniques deficientes que a Barcelona les qualifiquen de deplorables tenint els barcelonins, al 1863, una esperança de vida de només 26,2 anys, per tant, força pitjor que la del nostre poble veí si bé, quant a l'índex de mortalitat, està 2 punts per sota del d'Avinyonet.

Per no disposar de dades dels naixements, no podem donar les taxes de mortalitat infantil fins als 5 anys, però, d'acord amb l'estadística del començament, en termes absoluts, tenim el següent:

de 1751 a 1800 : 168 nenes i 205 nens (47,8% dels òbits).
1801 a 1850: 202 nenes i 262 nens (53,2% dels òbits).
1851 a 1900: 184 nenes i 251 nens (45,3% dels òbits).
1901 a 1947: 33 nenes i 46 nens (18,6% dels òbits)

i mainada morta en relació amb els habitants:

de 1781 a 1790: 32,8 defuncions per mil habitants
de 1851 a 1860: 16,6 defuncions per mil habitants
de 1891 a 1900: 12,8 defuncions per mil habitants
de 1921 a 1930: 1,9 defuncions per mil habitants.

CAUSES DE LES DEFUNCIONS

Solament en poc més d'un 10% de les partides s'indica la causa de la mort i, encara, aquest fet es concentra en bona part entre els anys 1901 i 1932, en què el rector Mn. Ricard Soldevila tingué bona cura de registrar aquesta important circumstància.

De les 3.537 defuncions registrades, només 45 hi figuren com a morts "no naturals", o sigui: 16 per causes violentes i de guerra i 29 d'accidentals. No hi hem trobat cap suïcidi.

De les primeres tenim:

– Anna M. Casademont. El 24-7-1676 morí al mas Mediona (mas Pau) "per causa de guerra".

– Jaume Ros. Mort el 12-4-1687. Traginer de Llançà. El mataren al bosc d'en Maçanet de Vilafant a 88 passos ençà de l'oratori. "Hi hagué grans diferències de quin terme seria el que es quedaria el cos".

– Jacint Bouer, marxant de Banyoles, i Antoni Fedavella, traginer de Vilanova de la Muga. El 2-2-1690 els mataren als estanys del camí d'Avinyonet a Ordis.

– Jaume Comellas del Bosch. L'1 de juny de 1695, vigília de Corpus el trobaren mort a la font del Bosc d'en Serra i diu que "lo mataren los Dragons de França".

– Pere Planas. Enterrat el 21-4-1722. Se'n sepultà solament una part del cos. El trobaren mort a Darnius amb la major part del seu cos menjat. El reconegueren per una “dent sobre dent”, els cabells, la falta d'un queixal i un bitllet de comunió que deia: “Comunicanti Eglessia Santi Estefani de Avinyonet an Paich anno 1772”.

– Esteve Bassol. Soldat. El 12-8-1807 se li feren funerals per haver mort a la guerra de Portugal.

– Joan Roura. El 28-10-1808 l'enterren perquè, treballant a la Garriga, el matà una bala mentre els espanyols i els francesos estaven en combat. Era treballador del mas Puig.

– Feliu Fàbrega. Treballador de Pols (Ordis). 14-5-1809. L'enemic el trobà armat a casa i se l'emportà; quan foren a l'hort d'en Josep Sabadí, com que era coix i no podia seguir es judica el tiraren al pou de dit hort.

– Damià Cadamont. Pagès enterrat el 6-5-1811, mort per una bala que li entrà pel pit i sortí per l'espatlla.

– Baldiri Riusech i Mateu Espigulé. 15-9-1823. Assassinat i robats al camí d'Avinyonet a can Riusech. Foren tirats al còrrec junt a l'olivert d'en Margall.

– Teresa Caixàs Estrach. Morí el 3-5-1879. Assassinada. Per la data, podria tractar-se del crim que segons el judici celebrat a Girona s'atribueix al Relotger de Creixell. Tant per la tradició oral com pel que consta en la informació judicial, sabem que el masover de can Falgarona va anar a Figueres per vendre un vedell i va trobar el relotger, al qual va explicar que havia fet anar la seva dona cap a casa amb els diners, ja que tenia por que a Figueres els hi robessin. Amb l'excusa d'haver d'anar a Vilanant per reparar un rellotge, va deixar el masover fent la partida i va marxar.

Fou reconegut per una nena que feia de minyona al mas, la qual, al principi, ningú no la creia ja que, per tothom, el relotger era una persona honorada.

L'assassinat de Teresa Caixàs tingué lloc el dia de Santa Creu, diada de fira i, per tant, coincideix amb una data escaient per vendre bestiar. En la informació judicial no figura el nom de la víctima, només diu que es tracta de la masovera de mas Falgarona d'Avinyonet.

Hem furgat en diversa documentació i enlloc diu que la morta visqués a mas Falgarona. El que ens mou a relacionar-la amb el fet és la data i que no hi apareix cap més dona assassinada en aquests anys. El Relotger de Creixell fou ajusticiat al 1882.⁽²⁾

– Mn. Joan Ricart Serra. Rector de Sant Llorenç de la Muga. El 9-8-1936 fou assassinat al pla de la Torre d'Avinyonet.

– Mn. Joan Pelaó Serradell. Prevere ecònom d'Avinyonet. El 26-8-1936 “Murió asesinado por Dios y por España por los miembros del Comité Rojo de la localidad quienes fueron a buscarlo en el castillo de Figueras en donde sufría cautiverio desde el 22 de julio del mismo año. Fué sepultado en el

2. Agraïm al Sr. Josep M. Bernils Mach la informació del judici que ens ha facilitat.

cementerio de Cabanellas y ultimamente sus gloriosos restos han sido trasladados en el cementerio de Tortellà”.

En nota marginal diu: “Funerales celebrados con asistencia de 16 sacerdotes. Se celebraron el 26 de agosto de 1940, cuarto aniversario de su muerte. Celebró el oficio el arcipreste de Figueras, asistieron las autoridades locales y las de Figueras, el templo resultó insuficiente para contener a la gran multitud que asistió a dicho acto. A la salida del mismo se inauguró la lápida que perpetúa su nombre a la fachada de la iglesia pronunciando un discurso el Sr. Alcalde de Figueras y el infrascrito”.

La làpida que s'esmenta fou retirada ja fa anys. A la fotografia es pot veure que, en primer lloc, la memòria a perpetuar no era precisament la del prevere assassinat.

– Miquel Damont Quintana. Febrer de 1939. Morí a conseqüència d'un bombardeig aeri al lloc conegut pel “Cau de les Guilles” (can Vilà).

– Amb motiu de la guerra civil també moriren al front i no s'esmenten al registre les persones següents:

Eugení Pou Pou

Vicenç Felip Gussinyé, 28 anys

Elies Suñer Font

Marià Cufí Felip - Front de l'Ebre, 32 anys.

Joaquim Pou Puig, morí a Cardedeu a les acaballes de la revolució.

Làpida que estava col·locada a l'entrada a l'església.

I foren executats acabada la guerra:

Francesc Marquès Casadevall
Joan Bayés Martí
Isidre Juanola Palomer

Morts accidentals:

Trobem les següents:

- Trobats dins un pou	2
- Negats al Manol o al Riusec	6
- Caigudes diverses	3
- Caigudes d'una olivera	2
- Per una guitza d'animal	1
- Per incendi	2
- Per un llamp.	1
- Accident de cotxe	2
- Accidents sense detall	10

Morts naturals:

Com hem dit al començament d'aquest capítol, bona part del detall de causes de mort per malaltia es registre entre el 1901 i el 1932. A partir d'aquí, en canviar el rector, en la majoria dels casos figura com a causa la mort natural.

Agrupant-les, presenten la distribució següent:

– Per causes de:

Aparell respiratori	25,9%
Cerebrals	12,2%
Aparell digestiu	11,6%
Malalties coronàries	11,0%
Feridura..	7,9%
Infeccions diverses	6,7%
Càncer.	3,6%
Apendicitis-peritonitis	3,6%
Inanició..	3,3%
Malalties mentals (Alzheimer)	3,0%
Malalties hepàtiques	3,0%
Aparell orinari.	1,8%
Aparell circulatori.	1,2%
Tètanus	1,2%
Diverses	4,0%

En aquests anys, no es registra cap mort per causa de la grip, la qual cosa ens demostra que, almenys al nostre poble, no va afectar de manera seriosa la

terrible epidèmia de l'any 1918 que es va cobrar moltes vides arreu del continent. Es diu que l'actuació del Dr. Josep Pous Vidal fou decisiva en la lluita contra tal malaltia, ja que havia viscut experiències similars i amb un remei casolà havia trobat una manera eficaç de combatre-la. El baix nivell de malalties infeccioses com el tifus ens pot demostrar una bona qualitat de la nostra aigua en aquells anys.

De les poques referències a causes de mort que hi ha en anys anteriors destacariem 4 per la verola durant l'hivern de 1803-1804 i 3 per mal part a principis també del segle XIX.

Quant a la mortalitat infantil, que en bona part es concentra en els mesos d'estiu, ja que és l'època més propícia per a infeccions, per les dades que hem exposat, queda clar que es redueix de manera dràstica amb l'arribada del segle XX. L'arrel d'aquest transcendental fet l'hem de buscar en els treballs del Dr. Pasteur en la segona meitat del segle XIX, en què descobreix les bacteries causants de les infeccions així com la manera de combatre-les. També estableix sistemes de conservació d'aliments bàsics com la llet encara vigents avui. Les vacunes, també elaborades per aquest doctor, foren decisives per prevenir malalties mortals llavors.

Als anys 40, amb el descobriment dels antibiòtics, es donà un nou pas endavant en la sanitat, i es passà de la mitjana d'edat de 57,9 anys, al final del període que hem estudiat, a prop dels 80 anys en els moments actuals.⁽³⁾

Com afectava aquesta elevada mortalitat, principalment infantil, a les famílies?

Vegem-ne alguns exemples:

– Família Salvi i Teresa Galceran: entre juny i octubre del 1770 perden 3 fills de 9 mesos, 1 any i 12 anys.

– Josep i Maria Sala: entre agost i novembre del 1779 mor l'esposa, de 30 anys, un nadó i un fill de 2 anys.

– Esteve i Francesca Casadevall: entre juliol i setembre de 1786 perden 2 albats i un fill de 7 anys; el 1789, un altre fill de 9 mesos, i el 1793, una filla d'un any.

– Família Massanet Vilà: el mes de juny de 1794 moren Joan Massanet, de 53 anys, i la seva filla de 20; a més, a l'agost següent mor la mare, de 40 anys.

– Família Ylla: el novembre de 1801 moren els germans Josep i Jaume, de 21 i 31 anys, i un fill d'en Jaume de 2 mesos.

– Família Mallau: el desembre de 1803 la verola mata dos fills de 5 i 7 anys i al juny del 1804 en mor un altre de 4 anys.

– Família Virosella: a l'agost de 1845 mor una filla d'1 any i a l'abril de 1847, dos fills d'1 i 18 anys.

– Família Sabater: entre agost i setembre de 1856 moren 2 fills de 6 mesos i 2 anys i entre juny i juliol de 1861 mor una filla d'1 any i l'esposa, de 29.

– Família Gimbernat: a l'agost de 1856 mor l'esposa, de 39 anys, i 2 fills d'1 any i 8 anys.

3. Per a aquesta breu aproximació sanitària, hem comptat amb l'assessorament del Dr. Moisès Broggi, al qual agraïm la seva ajuda desinteressada.

OFICIS

Fins a 1850, en molts dels registres consta l'ofici o la condició social. A partir d'aquí, pràcticament es passa per alt aquesta informació. Hi hem trobat els següents:

	de 1675 a 1750	de 1751 a 1800	de 1801 a 1850	Des de 1851
Sector agrari				
- Pagesos	31	15	8	
- Masovers	7	5	5	
- Treballadors	30	15	24	
- Menestrals	25	12	5	
- Mulaters	1			
- Traginers	2			
- Boers	2			
- Pastors	1	5	2	
- Mossos	4		3	
- Bracers	1	4		
- Dalladors		1		
Sector professional i artesanal				
- Mestres de cases	2	3		
- Paraires	4	1		
- Teixidors	2	1	1	
- Teixidors de lli		3	3	
- Terrissers			1	
- Fusters	4		1	
- Sastres	4	2	1	
- Sabaters	3	1	2	
- Argenter (de Girona)	1			
- Ferrers	2	1	1	
- Calceters	1			
Sector comercial				
- Marxants	1			
- Passamaners	1			
- Hostalers		2		
Sector administratiu				
- Escribà públic			1	
- "Licenciado"	1			
- Mestre de minyons		1		
- Estudiants		1	1	
Sector de serveis				
- Majordoma	1			
- Criades	2	1	1	

	de 1675 a 1750	de 1751 a 1800	de 1801 a 1850	Des de 1851
Sector de serveis				
- Peó caminer				1
- Ermitans	1	1		
Altres sectors				
- Sacerdots	3	8	1	4
- Militars	1			
- Cirurgians	2	2		
- Soldats	1	1		
- Ciutadà Honrat de BCN	3			
- Pobres	1	3	5	2

MOVIMENTS DE PERSONES

Aquí, detallem les persones mortes a Avinyonet, originàries de fora la nostra comarca, a fi de conèixer una mica els moviments migratoris i les seves causes.

Zona d'origen	Causas de la migració:							Total
	Matrimoni	Vincles Familiars	Pastor	Mosso	Captaire	Accidentals	Ignorem causes	
La Garrotxa	2	4	1	1	2	1	9	20
El Ripollès	4	1	5		2		9	21
El Pla de l'Estany	1					1	8	10
Cerdanya						1	1	2
L'Alt Urgell	2						2	4
El Gironès	8	1			1		5	15
El Baix Empordà	1	1			1	1	2	6
El Berguedà	1							1
Mataró						1		1
Barcelona		3				1		4
Altafulla (Tarragonès)							1	1
Tortosa					1			1
La Galera (Montsià)							1	1
Catalunya Nord	2	2	1			1	3	9
Badajoz							1	1
Belchite							1	1
Múrcia						1		1
Lleó		1						1
Totals	21	13	7	1	7	8	43	100

Com bé es pot apreciar, del total d'òbits, no arriba al 3% els que corresponen a persones de fora de la comarca i en el 43% d'aquests no trobem constància del motiu de la migració, encara que, d'acord amb el resultat de l'estadística, suposem que, en bona part, fou més per motius familiars que laborals, ja que entre tots només hi trobem 7 pastors, procedents majoritàriament del Ripollès, i 1 mosso. Els captaires normalment es troben morts en algun paller, principalment el de can Margall, segurament perquè és el que hi ha més a la vora del poble. Pel que fa als accidentals, es tracta de gent trobada morta sense indicació del motiu, només en tres casos consta que han estat assassinats: el rector d'Avinyonet, originari de Tortellà; el de Sant Llorenç de la Muga, fill de Franciac (la Selva), i un marxant de Banyoles, morts a les quals ja ens hem referit al començament.

Cronològicament, els òbits es reparteixen de manera força regular al llarg del període estudiat. Només els corresponents a persones de fora de Catalunya, que són els 4 últims de la relació, se centren als anys de la guerra civil.

LLOCS D'ENTERRAMENT

Durant els primers anys, els enterraments es fan indistintament al cementiri vell i al nou, si bé, amb el pas del temps, l'ús del vell es va espaïant. L'últim enterrament que es menciona és el d'Anna Maria Bonavia, de 70 anys, morta el 4 de gener del 1747. Aquest cementiri vell estava situat en el lloc que avui es coneix com el camp del Tix, encara limitat per un petit mur,

Lloc conegut com el camp del Tix on hi havia hagut el cementiri vell. Possiblement també és aquí on s'ubicava l'antic temple parroquial (Vegeu annex I).

a un centenar de passes a ponent de l'església; la seva superfície és de prop d'una vessana. Això no obstant, també s'han trobat restes d'enterraments al terreny a l'oest d'aquest camp, on actualment hi ha la casa d'en Josep Punset. Els dos terrenys comprenen una superfície d'unes tres vessanes.

El cementiri nou era al costat de l'església, a la banda de migdia, zona avui enjardinada i que formava part del pati del castell de la comanda. Té una superfície d'uns 250 m². No deixa de cridar l'atenció el fet del trasllat del cementiri ja que, en uns anys d'alta mortalitat, es passa a un terreny la superfície del qual representava només el 10% de la de l'anterior. La durada d'aquest nou cementiri, tot i la seva reduïda extensió, fou d'una mica més de dues centúries, durant les quals s'hi realitzaren més de 3.000 enterraments.

No fou fins al 28 de desembre del 1910 que s'inaugurà el cementiri actual; a partir d'aquesta data, l'anterior quedà en desús. Això no obstant, les restes hi romangueren fins a mitja dècada dels 60, quan, per iniciativa del rector mossèn Josep Cortina, foren traslladades a l'actual i s'enjardinà l'indret.

De la inauguració de l'actual, n'hem fet un petit extracte: "Era l'alcalde en Joaquím Puig Terradas, el secretari en Joan Poch Montalat, el rector Mn. Ricard Soldevila i fa d'escolar en Josep Mallol Vallmajor". Hi intervenen com a padrins els nens: Josep i Joaquim Puig, fills de l'alcalde, i el primer, pare del coautor d'aquest article. En l'acta hi apareixen les quatre condicions següents:

1a. "Reconocer y respetar el libre ejercicio de la jurisdicción eclesiástica en el recinto católico del nuevo cementerio por manera que sólo podrán enterrarse en él los cadáveres que merezcan los honores de la sepultura eclesiás-

Lloc on hi havia el cementiri nou.

tica. 2a. No podrán enterrarse en el citado departamento católico del nuevo cementerio los cadáveres que no merezcan los honores de la sepultura católica, apostólica romana conforme a la resolución de la Autoridad eclesiástica. 3a Una vez bendecido el nuevo departamento católico se entregará al Rvdo. Sr. Cura Párroco una llave de la necrópolis para los usos exclusivos de su Santo Ministerio reservándose otra la Autoridad gubernativa para cumplir los demás fines que sobre dicho recinto incumben a la misma. y 4a. A que no se ponga ninguna inscripción en las paredes o en los nichos del cementerio sin la previa censura favorable del párroco”.

Per part de l'Ajuntament firmen l'acta de cessió l'alcalde i el secretari ja esmentats a més dels regidors: Geroni Galceran, Josep Vallmajó, Pere Pou i Salvador Masó.

Mentrestant, fins ben entrat el segle XIX, algunes famílies també eren enterrades dins el temple. L'últim enterrament que hi trobem és el de Baldiri Riusech el 15-9-1823, que fou assassinat i del qual ja n'hem parlat en el capítol de morts violentes.

Les famílies que consten enterrades dins l'església i que són les dels principals masos i algun sacerdot són les següents:

- Família de can Rissech.
- Família de can Serra.
- Família de can Bosch.
- Família de can Vilà (emparentada amb can Massanet de Vilafant).
- Família Martra de mas Pau i can Pau de Plaça.
- Família Comellas.
- Mn. Joan Sahuc.
- Mn. Pere Pagès.
- Mn. Joan Marcè.

En les primeres dècades del segle XVIII, en nombrosos llocs consta que els drets d'enterrament en general (no només dins el temple) “com acostumen los pagesos a pagar” eren 6 curtons d'ordi i 6 mallals de vi claret i, en alguns llocs, especifica: “i que sigui bo”.

Fins cap a mitjan segle XVIII és destacable el nombre de sacerdots que celebraven la cerimònia en determinats enterraments. Aquest oscil·la entre un mínim de 3 i un màxim de 32, entre preveres i religiosos, a més, en molts també presideixen el dol el “mestre de minyons” i l'ermità, que suposem, donaven rellevància a l'acte i els permetia disposar d'uns ingressos extres, que en general eren de 2 rals. El que normalment rebien els sacerdots era 10 sous de plata, que en algunes ocasions s'incrementen fins als 14, a més, en molts de casos els sis cortons d'ordi i sis mallals de vi. Molts anys abans que fos declarada moneda oficial a l'estat, la pesseta apareix per primera vegada el 22-10-1753, quan se'n dona una per la missa de l'enterrament de Teresa Oliva.

A tall d'exemple, presentem uns quants enterraments amb un nombre de celebrants considerable:

- 02-03-1684: Josep Comellas del Bosch. 18 preveres i 4 religiosos.
- 05-05-1688: Joan Batlle Riusech. 20 preveres i 12 religiosos.

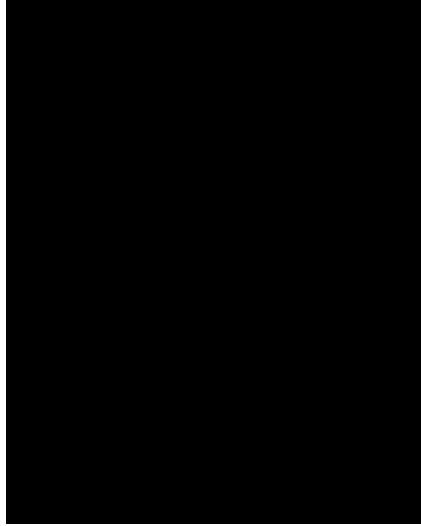
- 22-10-1693: Isidre Vilà Piferrer. 16 preveres, mestre i ermità.
 10-05-1730: Miquel Martra. 12 preveres, 4 religiosos de Sant Francesc de Figueres i ermità.
 15-09-1730: Maria Margall. 20 preveres.
 15-07-1732: Gerònima Serra de la Serra. 12 preveres i 20 religiosos.

Com es pot veure, majoritàriament, es tracta de les mateixes famílies enterrades dins l'església.

Més endavant, només de manera escadussera, s'indica el nombre de sacerdots i aquests, generalment, són 1 o 2. Tanmateix, destacarem que en l'òbit d'Andreu Pous i Pagès, d'un any, germà de Josep Pous i Pagès, mort el 7-8-1872, tot i l'anticlericalitat del seu pare, el Dr. Josep Pous Vidal, hi intervenen quatre capellans.

A tall de curiositat, a continuació transcrivim unes quantes anotacions que, pel seu contingut, ens han cridat l'atenció:

24-08-1705 Sense nom. Morí al paller de can Falgarona. L'enterraren per amor de Déu. 01-12-1725 Joan Batista. Gitano. Una missa i es féu gràcia del terratge per ser pare. 14-02-1770 Bonabia Margall, ? Nadó batejat a la casa. Hagueren de treure'l amb ferros. 29-04-1773 Benet Mataberas, àlies *Garruffí*. No féu testament perquè no tenia quasi res. 15-12-1773 Magdalena Pararols Ponsí. Vídua. Deixa de paraula unes faldilles, un gipó, dues camises i dues caputxes a una germana pobra perquè quan morí la vesteixin amb faldilla, mitges, gipó i caputxa. 15-02-1786 Paula Marquès. Morí ofegada al pou del seu hort. Estava prenyada de sis mesos. Li feren la cesària estant difunta perquè es notà que la criatura vivia. Es batejà i morí tot seguit i s'enterrà amb la mare. 10-04-1818 Martirià Martí. Natural de Llampaias. Morí al paller de Can Riusech. Demanava caritat. Donà una encaixada de mà al capellà. 24-01-1822 Sense nom. Morí una passatgera, cabalment beneiteta, sense saber son nom ni res d'ella. Morí al paller de can Margall. Era pobra solemne de Jesucrist. 08-03-1854 Eugènia Soler. Edat 12 anys. Amb motiu de no haver fet la 1a. comunió no se li feren funerals. 02-05-1872 Casadevall Buixeda, ? Nadó. Batejat en un peu per la llevadora sota la condició: "Si ets capaç de rebre el batisme". 07-12-1907 Josep Gimbernat Bes. 4 anys. Fill de Josep i Enriqueta veïns de Vilabertran. "Al día siguiente a pesar de reclamar oficialmente la protección del Sr. Juez Municipal y manifestar el Sr. Alcalde que no podía permitir el entierro civil del mencionado párvulo por ser bautizado, previo público pregón invitando al acto a los republicanos, se le dió sepultura en el cementerio civil en construcción de este pueblo acompañado de veintinueve individuos de esta feligresía, presididos por dos pastores que dirigen la misión protestante de Figueres". 23-07-1913 Manuel Puigvert Dausach, àlies *Socas*. "Falleció el bizarro general carlista". Nat. de Calella de la Costa. Vidu de Lluïsa Surroca Morales d'Olot. Fill de Salvador Puigvert Estebanell i Teresa Dausach tots de Calella de la Costa. Deixa una filla: Dolors. Morí d'infecció gàstrica. (Vegeu Annex III, article aparegut al *Correo Catalán* amb motiu d'aquesta mort el 07-08-1913). En el registre se li atribueix la graduació de general i en l'article del *Correo Catalán* es diu que és coronel.

Don Manuel Puigvert Dausach (Socas).

ANOTACIONES DIVERSES

Destaquem a continuació anotacions diferents que apareixen al llarg d'aquests anys:

Amb motiu de la Guerra Gran, la parròquia apareix ocupada des del 30 de gener fins al 6 de setembre de 1795.

13-02-1828 “Debiéndose escribir en idioma español las partidas según la disposición de S.S.I. dadas y acordadas en el Sínodo del presente año se empieza por las siguientes”.

02-07-1916 “Al pueblo de Aviñonet se le añadirá “de Puigventós” por orden de la Real Sociedad Geográfica aparecida en la *Gaceta de Madrid*”.

01-01-1929 “Comienza a regir en toda esta Diócesis de Gerona un nuevo arreglo parroquial inserto en el boletín Eclesiástico del Obispado del 15 de diciembre de 1928 nº 16. Lo que por disposición de S.E.B. Dr. D. José Vila Martínez, Obispo de la misma, hago constar en este libro.

Juliol 1939 En prendre posició com a rector de la parròquia Mn. Pere Teixidor Candell, fa constar la següent nota:

“Dominada la revolución marxista a causa de la cual quedó abolido el culto desde el 19 de julio de 1936 a 9 de febrero de 1939, las defunciones que ocurrieron en lo sucesivo se inscribirán en este libro.

Durante este terrible período de persecución fué completamente saqueada la Iglesia Parroquial y destruídos por completo todos los altares e imágenes, fué robada una campana y culminaron los atentados contra las cosas sagradas con la detención del virtuoso ecónomo de la parròquia el Rvdo. D. Juan Pelaó Serradell, en el día 22 de julio, en que fué conducido al casti-

llo de Figueras en donde lo sacaron el día 26 de agosto del mismo año para asesinarle en el paraje conocido por “La Rajoleria” del término de Cabanelles “Pie Jesu Domine dona ei requiam sempiterna”.

En el día de hoy ha sido reconciliado el cementerio por el infrascrito cura párroco una vez efectuada la separación del recinto católico del de los disidentes.

Se inscribió un extracto de partida de todas las defunciones ocurridas durante el período marxista y que se supone hubieran muerto en el seno de la iglesia caso que hubieran podido ser asistidos espiritualmente”.

CONCLUSIÓ

Aquesta és la informació que hem pogut extreure del registre d'òbits. En destacarem els aspectes següents: en primer lloc, l'elevada mortalitat infantil, a la qual ja ens hem referit. Un altre detall que ens crida l'atenció és el reduït nombre de morts violentes (moltes motivades per situacions de guerra) registrades al llarg d'aquests 273 anys; aquestes representen només el 0,45% del total. Si tenim en compte les dures condicions de vida i les guerres sofertes dins la nostra comarca en aquest període, tal dada ens podria demostrar el tarannà pacífic de la nostra gent i que entre ells, sens dubte, hi devia existir un alt esperit solidari que els permetia seguir endavant i superar els durs entrebancs que la vida els posava al davant. Una mostra d'aquest esperit solidari és, sens dubte, l'existència d'una Societat de Malalts, que s'allarga fins entrat el segle XX, l'objectiu de la qual era l'atenció dels malalts de les famílies que ho necessitessin, principalment vetlles nocturnes, i en cas d'extrema necessitat, ajuda econòmica.

Esperem, en un futur, ampliar aquestes dades demogràfiques en un proper estudi dels llibres de batismes i matrimonis.

ANNEX I

En parlar d'aquest cementiri vell se'ns presenta novament la qüestió, ja en altres estudis tractada (“Avinyonet de Puigventós, poble parròquia i castell”. Annals IEE 1978 i La parròquia d'Avinyonet, núm. 11 de la Col·lecció Sant Feliu, els dos de Mn. Josep M. Marquès), referent a la ubicació del primitiu temple parroquial, que estava situat vora el Manol i que la tradició oral sembla situar-lo en un indret prop de la font de la Torre.

En les dues obres citades es parla d'un manament del bisbe de l'any 1751 que diu: ‘Haviendo dexado de ser sagrado el cementerio o lugar donde estuvo la antigua iglesia parroquial...’. Per tant, sembla que el lloc seria el ja dit camp del Tix, indret, al nostre entendre, més apropiat, ja que està situat a una alçada d'uns deu metres per damunt del nivell del Manol (el pla de la font de la Torre es troba pràcticament arran del riu i, per tant, molt més insegur). Una visita a aquest camp del Tix ens mostra, al seu marge de migdia, fregant els horts del Manol, diferents restes de murs gruixuts escampats entre la malesa que fan pensar en fragments de fonaments i que, per tant,

podrien correspondre a l'antic temple. El motiu de la seva destrucció fou una gran vinguda del riu que en socavà els fonaments. Si aquest lloc és el de la ubicació, efectivament la riuada degué ser extraordinària, ja que s'assolí un nivell d'aigua com mai ningú no recorda. Deixem oberta la hipòtesi.

ANNEX II

PRINCIPALS FAMÍLIES QUE HI APAREIXEN

- ALBERNI. Des de 1806 fins a 1920. Total 35 persones. Ja no perdura.
- BALLMAJO, VALLMAJO o VALLMAJOR. Des de 1733. Total 37 persones. Encara perdura.
- BATLLE RIUSSECH o RIUSECH. Des de 1680 fins a 1883. Total 37 persones. Ja no perdura.
- BONABIA o BONAVIA. Des de 1736 a 1932. Total 29 persones. Ja no perdura.
- BOSCH. Des de 1715 fins a 1905. Total 33 persones. Ja no perdura. D'aquesta família és originari Carles Bosch de la Trinxeria.
- BUSQUET. Des de 1894. Total 6 persones. Encara perdura.
- CAMPS. Des de 1701 fins a 1896. Total 44 persones. Ja no perdura.
- CARRERAS. Des de 1676 fins a 1947. Total 38 persones. Ja no perdura.
- CASADEBALL o CASADEVALL. Des de 1716 fins a 1934. Total 143 persones. Ja no perdura.
- COMELLAS. Des de 1684. Total 36 persones. Encara perdura.
- COSTA. Des de 1762. Total 46 persones. Encara perdura.
- CRUSET. Des de 1768 fins a 1917. Total 30 persones. Ja no perdura.
- CUFÍ. Des de 1806. Total 21 persones. Encara perdura.
- DURAN. Des de 1684 fins a 1892. Total 30 persones. Originària de can Rissech. Ja no perdura. Estava emparentada amb la família Falgarona.
- ESTRADA. Des de 1728 fins a 1900. Total 30 persones. Ja no perdura.
- FALGARONA. Des de 1710 fins a 1886. Total 14 persones. Ja no perdura. Estava emparentada amb la família Duran.
- FORT. Des de 1775 fins a 1922. Total 57 persones. Ja no perdura.
- GALCERAN. Des de 1734. Total 59 persones. Encara perdura.
- GIMBERNAT. Des de 1805. Total 28 persones. Encara perdura.
- GRATACOS. Des de 1722 fins a 1937. Total 40 persones. Ja no perdura.
- GURI. Des de 1801. Total 32 persones. Encara perdura.
- MALET. Des de 1693. Total 60 persones. Encara perdura.
- MARGALL. Des de 1702 fins a 1889. Total 36 persones. Ja no perdura.
- MARQUES. Des de 1750. Total 68 persones. Perdura a Figueres.
- OLIBET o OLIVET. Des de 1756. Total 44 persones. Perdura a Girona.
- PEIX. Des de 1747. Total 45 persones. Perdura a Figueres.
- POCH. Des de 1770. Total 32 persones. Encara perdura.
- PORTAS. Des de 1876. Total 25 persones. Perdura a Figueres.
- POU. Des de 1842. Total 25 persones. Encara perdura.
- PUIG, PUTX o PUYG. Des de 1696. Total 37 persones. Encara perdura.
- ROQUI o RUQUI. Des de 1706 fins a 1927. Total 59 persones. Ja no perdura al poble. És originari d'aquesta família el mossèn Gumersind Vilagran Roquí, rector de la parròquia de Sant Joan de Palamós.
- ROURA O ROURE. Des de 1762. Total 78 persones. Encara perdura.

- SABATER. Des de 1733. Total 52 persones. Encara perdura.
- SALA. Des de 1747. Total 54 persones. Encara perdura amb el nom de Busquets.
- SELVA. Des de 1752 fins a 1940. Total 26 persones. Ja no perdura.
- SERRA. Des de 1678 fins a 1929. Total 79 persones. Ja no perdura.
- SIBECAS o SIVECAS. Des de 1826. Total 44 persones. Encara perdura.
- SOLE o SOLER. Des de 1677 fins a 1940. Total 78 persones. Ja no perdura.
- TARRADAS o TERRADES. Des de 1676. Total 49 persones. Encara perdura.
- THOMAS o TOMAS. De de 1692 fins a 1872. Total 50 persones. Ja no perdura.
- VILA o VILAR. Des de 1676 fins a 1941. Total 79 persones. Ja no perdura.
- VIROSELLA, VILUSELLA o BILUSELLA. Des de 1765. Total 20 persones. Encara perdura.
- YLLA. Des de 1786. Total 21 persones. Encara perdura.

Quan indiquem que ja no perdura la família volem dir que ja no és al poble i que ignorem si continua en algun altre lloc. Si ho sabem ho indiquem.

Hem de precisar que entenem per família totes les persones amb el mateix cognom o un de derivat, per la qual cosa, sens dubte, en el total de persones n'hi haurà més d'una d'aliena al brancaatge familiar.

ANNEX III

Correo Catalán, 7 de agosto de 1913

Don Manuel Puigvert Dausach (Socas)

En el pueblo de Avinyonet, provincia de Gerona, ha fallecido el veterano coronel carlista don Manuel Puigvert Dausach "Socas".

La historia del valiente guerrillero tradicionalista es la historia de la abnegación y del sacrificio, de la lealtad y de la consecuencia políticas a toda prueba.

Era el finado una de las figuras más prestigiosas y de más relieve dentro de los elementos militares de nuestro partido, por lo que la muerte de "Socas" será muy sentida en nuestro campo.

Tenía 72 años y ha muerto pobre, casi en la indigencia, despreciando los honores y los favores que le ofreciera el Gobierno alfonsino, si hubiese querido hacer traición a la bandera que tanto amaba y con tanto tesón había defendido en los campos de batalla.

Salió a campaña con varios voluntarios de Calella, en unión de don Salvador Soliva (padre), hacia el mes de Abril de 1872, uniéndose pocos días después a las fuerzas mandadas por el coronel Guiu, y luego a las que mandaba el general Castells.

Juntos tuvieron la gloriosa acción de Bach de Vacarisas, dirigiéndola con Juan Castells.

Tomó parte activísima en la acción de Montseny, que con las fuerzas liberales sostuvo el general Savalls.

Asistió a las de Vidrá, Tabertet y Campdevanol contra las fuerzas del general Baldrich y también a las de Viladrau y San Celoni.

Estuvo en la entrada triunfal de Ripoll y el mismo día se batió en Campdevanol contra el general Martínez Campos.

Intervino igualmente en los sitios de Olot y Puigcerdá, entrada de Vich, acciones de Castellfullit, contra el general Nouvilas; de Bañolas, de Santa Coloma de

Farnés; entradas de Tortellá y Prats de Llusanés, coronándose de gloria en la acción de Castelló de Ampurias, donde fué el héroe de la jornada, en la que quedó prisionero el general Moya con toda su columna, cañones y caballería inclusive.

Entró después en Berga y San Quírico de Besora, y tomó parte principal en las otras acciones de Castellá de Nuch y Castelltersol.

Ostentó los galones de alférez al principio de la campaña; mandó después compañía y finalmente ascendió a coronel del batallón tercero de Gerona, cuyo ejerció por espacio de dos años.

Fué hombre de gran valor, llegando frecuentemente hasta la temeridad.

Al terminar la campaña pasó a Francia, donde residió varios años, militando siempre con gran entusiasmo en las filas de la lealtad.

Volvió después a España, regresando a Calella, en donde era tenido en tan alta consideración y estima que mereció por varios años se le llevase a la Alcaldía de dicha ciudad, que desempeñó hasta poco tiempo antes de la sublevación de Soliva.

En el año 1906 al frente de una partida se levantó en armas cerca de Calella, sosteniendo un combate con las fuerzas de la Guardia civil; pero fracasado aquel movimiento tuvo que emigrar nuevamente a Francia, vagando desde entonces errante por los pueblecillos de la frontera y viéndose por ello imposibilitado de asistir a los últimos momentos de su apreciadísima esposa, fallecida en España en pasados años.

Reciba la apreciable familia del difunto la expresión de nuestro más sentido pésame, mientras suplicamos a nuestros lectores y amigos eleven al cielo sus oraciones por el eterno descanso del alma del valiente guerrillero carlista.